

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 28/2006 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om service och stöd på grund av handikapp och 4 § i lagen om klientav- gifter inom social- och hälsovården

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 5 oktober 2006 en proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om service och stöd på grund av handikapp och 4 § i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (RP 166/2006 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringssekreterare Lotta Silvennoinen och överinspektör Aini Kimpimäki, social- och hälsovårdsministeriet

- resultatområdesdirektör Riitta Haverinen, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
- konsultativ jurist Sami Uotinen och sakkunnig Pirjo Poikonen, Finlands Kommunförbund
- servicechef Päivi Lappi, De Dövas Förbund
- ombudsman Timo Peltovuori, Centralförbundet för Mental Hälsa.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av Invalidförbundet, Tröskeln rf, PAF och Uudenmaan erityispalvelut-kuntayhtymä.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås att lagen om service och stöd på grund av handikapp ändras så att möjligheterna till tolktjänst för svårt hörselskadade, hörsel- och synskadade och personer med talskada förbättras. Dessutom föreslås att lagen får en bestämmelse om dagverksamhet för handikappade. Kommunen ska ordna dagverksamhet för arbetsoförmögna personer som på grund av handikapp inte har förutsättningar att delta i arbets-

verksamhet enligt socialvårdslagen. I propositionen föreslås att lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården ändras så att dagverksamheten för handikappade blir avgiftsfri socialservice.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2007 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2007.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

I överensstämmelse med sitt program vill regeringen främja tillgången på service på grund av handikapp och likvärdig behandling av funktionshindrade. Propositionen förbättrar vardagen för svårt hörselskadade, hörsel- och synskadade och personer med talskada i och med att tolktjänsterna utökas och personer med de största funktionshindren får rätt att delta i dagverksamhet.

Enligt uppgifter till utskottet har all service enligt lagen om service och stöd på grund av handikapp ökat sedan 1990-talet. På tio år har till exempel antalet klienter inom färdtjänsten ökat med nästan 80 procent och omfattar i dagsläget ungefär 80 000 personer. Den procentuellt sett största ökningen har skett inom personlig ledsagarverksamhet. Där finns det två och en halv gånger så många klienter i dag som för tio år sedan (4 300 personer 2005).

Trots den positiva utvecklingen finns det fortfarande problem med till exempel likvärdig tillgång till service på grund av handikapp. De regionala skillnaderna i tillgången till service beror bland annat på kommunernas varierande ekonomiska resurser. Kostnaderna för servicen kan vara alltför stora för enskilda kommuner. I undersökningar har dels regionala skillnader, dels skillnader mellan enskilda grupper av funktionshindrade kunnat påvisas. Till exempel personer i psykiatrisk rehabilitering är en grupp som enligt vissa undersökningar till stor del gått miste om behovsanpassade tjänster.

I lagen om service på grund av handikapp avses med handikappade de som på grund av skada och sjukdom under långa tider har särskilda svårigheter att klara av de funktioner som hör till normal livsföring. Lagen tillämpas på både fysiskt och psykiskt funktionshindrade. Där finns ingen heltäckande definition på gravt eller svårt handikappad utan det måste för varje tjänst och stödsinsats läggas fast vem de är avsedda för.

Utskottet gick närmare in på frågan om service på grund av handikapp i sitt betänkande (ShUB 13/2006 rd) om den handikappolitiska redogörelsen. Vid behandlingen av redogörelsen godkände riksdagen ett uttalande där regeringen förutsattes att med det snaraste utarbeta ett brett upplagt handikappolitiskt program för alla berörda parter att följa i sin verksamhet. I betänkandet ansåg utskottet att det i samband med det handikappolitiska programmet bör utredas när rätten till personlig assistent ska vara en subjektiv rätt. En förbättring av systemet kräver dessutom en översyn av den finansiella mekanismen för att kostnaderna för tjänsterna inte ska vara övermäktiga för enskilda kommuner. Enligt uppgifter från social- och hälsovårdsministeriet kommer ministeriet i samband med kommun- och servicestrukturprojektet att utreda fördelningen av ansvaret för finansieringen av service till handikappade och tolktjänster mellan stat och kommuner. Samtidigt understryker utskottet vikten av att regeringen i samband med det handikappolitiska programmet utreder möjligheterna att utveckla systemet med personliga assistenter och förbättra finansieringen samt lägga fast en tidsplan för reformen. Utskottet föreslår ett uttalande om detta (*Utskottets förslag till uttalande*).

Tolktjänster

Enligt uppgifter till utskottet har antalet klienter som anlitar tolktjänster på tio år ökat med ungefär en fjärdedel (3 500 klienter 2005), men ökningen har varit långsammare än inom andra typer av tjänster till handikappade. Tillgången till tolktjänster har varierat i kommunerna. Enligt propositionen har en del av kommunerna betraktat det lagstadgade antalet timmar som ett maximum och därmed inte tagit hänsyn till klienternas individuella behov. Det lägsta antalet tillgängliga timmar har visat sig vara otillräckligt. Utskottet anser det nödvändigt att det lägsta antalet höjs i enlighet med propositionen.

Det har förekommit problem med att ordna tolktjänster bland annat på grund av brist på tol-

kar, men också på grund av dålig organisation. Det har varit problem med bland annat beställningen av tolkar och tolkarnas anställningsvillkor. Det har gjorts försök att främja samarbetet mellan kommunerna, bland annat genom ett webbprojekt för tolktjänster (VETURI 2001—2004). Dessutom har man försökt förbättra den ojämna regionala fördelningen av tolktjänster, likaså fördelningen mellan olika grupper av handikappade. Tolktjänsterna kan bättre svara mot klienternas individuella behov, om den regionala arbetsfördelningen och specialiseringen förbättras och större satsningar görs på IT. Dessutom är det enligt utskottet viktigt att framöver trygga tillgången till tolkutbildning.

Dagverksamhet

Utifrån den gällande lagen om service och stöd på grund av handikapp har kommunerna ordnat dagverksamhet för mycket svårt utvecklingsstörda personer. Enligt propositionen ska dagverksamhet också ordnas för andra svårt handikappade som på grund av sin funktionsförmåga inte kan arbeta eller delta i arbetsverksamhet. I lagförslaget anges ingen enskild sjukdom eller skada som berättigar till dagverksamhet. Funktionsförmågan kan vara nedsatt till exempel på grund en hjärnskada eller flera olika skador respektive sjukdomar (till exempel dövblindhet). Den största enskilda grupp som kommer att omfattas av tjänsterna är personer med mycket svåra psykiska problem, till exempel skizofreni. Det är viktigt att lagförslaget medverkar till att ge dessa svårt funktionshindrade människor större livskvalitet, stöd, öppenvård och färre sjukhusvistelser, anser utskottet.

Dagverksamhet kan hjälpa de funktionshindrade att flytta över till arbetsverksamhet och senare slussas vidare ut i arbetslivet. Det primära målet är att gravt handikappade ska få arbete. Om detta inte är möjligt bör denna grupp få arbetsverksamhet med stöd av socialvårdslagen. Dagverksamhet måste ordnas när de gravt handikappade inte kan delta i arbetsverksamhet. Utskottet framhåller att dagverksamheten varken är tänkt att eller kan ersätta arbetsinsatsen från

en personlig assistent. Som regeringen säger i propositionen har en handikappad förutsättningar att delta i arbetsverksamhet om det till exempel finns en personlig assistent till hands som stöd.

Rätten till dagverksamhet finns inskriven i 8 § 2 mom. i den föreslagna lagen om service och stöd på grund av handikapp. Bestämmelsen gäller tjänster som gravt handikappade har en subjektiv rätt att få. Oavsett den ekonomiska situationen är kommunerna skyldiga att ordna den här typen av särskilda tjänster. Enligt 8 b § har kommunerna däremot prövningsrätt i fråga om omfattningen på dagverksamhet. Enligt 3 mom. ska kommunerna i mån av möjlighet för gravt handikappade ordna dagverksamhet fem dagar i veckan eller mer sällan beroende på klienternas individuella behov. Enligt motiven till propositionen får kommunerna ordna tjänster i mindre omfattning om de till exempel har brist på kvalificerad personal eller av någon annan liknande orsak inte kan ordna dagverksamhet fem gånger i veckan som lagen kräver.

När lagstiftningen om service och stöd till handikappade revideras är det viktigt att göra en utvärdering av vilka ändringar som behövs för att dagverksamheten ska kunna ordnas utifrån klienternas individuella behov som lagförslaget avser, framhåller social- och hälsovårdsutskottet. Vidare påpekar utskottet att en utsträckning av dagverksamheten till nya grupper av funktionshindrade inte får försämra de utvecklingsstördas möjligheter att delta i dagverksamhet. Dessutom måste arbetsfördelningen mellan kommuner och organisationer kring dagverksamheten vara ordnad så att den verksamhet som får stöd genom Penningautomatföreningen kan fortsätta.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår social- och hälsovårdsutskottet

att lagförslagen godkänns utan ändringar och

att ett uttalande godkänns.

Utskottets förslag till uttalande

*Riksdagen förutsätter att regeringen
under beredningen av det handikappoli-*

*tiska programmet utreder hur systemet
med personliga assistenter kan förbättr-
as och finansieringen ses över samt att
en tidsplan för reformen läggs upp.*

Helsingfors den 19 oktober 2006

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Valto Koski /sd
medl. Sirpa Asko-Seljavaara /saml
Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd
Riikka Moilanen-Savolainen /cent
Aila Paloniemi /cent
Leena Rauhala /kd

Juha Rehula /cent
Paula Risikko /saml
Arto Seppälä /sd
Tapani Tölli /cent
Raija Vahasalo /saml
Erkki Virtanen /vänst
Tuula Väättäinen /sd.

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.

RESERVATION

Motivering

I betänkandet föreslår utskottet i enlighet med propositionen att lagen om service och stöd på grund av handikapp ändras för att svårt hörsel-skadade, hörsel- och synskadade och personer med talskada får bättre tillgång till stödtjänster. Lagen går ut på att svårt hörsel- och synskadade ska få minst 360 och övriga gravt handikappade minst 180 timmar tolkning per kalenderår.

Propositionen och utskottsmajoriteten som tillstyrker förslaget går ett steg i rätt riktning, men det krävs mer. I utskottet föreslog vi att svårt hörsel- och synskadade ska ha möjligheter att få minst 720 och övriga gravt handikappade minst 360 timmar tolkning per kalenderår. Dessutom föreslog vi att tolktjänster ska säkerställas utan begränsningar i den omfattning som en handikappad behöver för att klara av studier och yrkesliv. Tyvärr tog majoriteten av utskottsmedlemmarna ingen notis om våra förslag.

Genom grundlagen får personer som använder teckenspråk och som på grund av handikapp behöver tolk- och översättningstjänster sina rättigheter tryggade genom lag. Om den här lagen godkänns i enlighet med utskottsmajoritetens förslag får de funktionshindrade inte sina rättigheter tillgodosedda i tillräcklig omfattning. En ökning av det lägsta antalet timmar för kontakt-tolkning från 120 respektive 240 till 180 respektive 360 timmar om året kan kanske procentuellt sett verka som en betydande förbättring. Men i levande livet innebär den höjning som betänkandet erbjuder bara att de hörsel- och talskadades minimirätt att kommunicera begripligt på sitt modersmål med andra än teckenspråkskunniga ökar från 20 respektive 30 minuter till 30 respektive 60 minuter per dag.

Dessutom är det ett faktum att kommunerna som är skyldiga att ordna med tjänsterna ofta tolkar det lägsta timantalet som det högsta. Timan-

talet bör höjas betydligt mer än regeringen och utskottsmajoriteten föreslår. Det slutliga målet bör vara att timantalet slopas för gott och att funktionshindrade får anlita tolktjänster utifrån sitt individuella behov.

De höjningar i timantalet som regeringen föreslår är fullkomligt otillräckliga till exempel för dem som har hand om experttjänster och andra liknande uppdrag där det behövs tolkning i stor omfattning. Vi behöver särskilda bestämmelser om tolkning i arbetslivet precis som det finns bestämmelser om tolkning i studielivet för att funktionshindrade ska kunna vara aktiva i arbetslivet på likvärdiga villkor.

Förslag

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi

att lagförslaget i övrigt godkänns enligt utskottets betänkande men 8 a § i lagförslag 1 med följande ändringar:

Reservationens ändringsförslag

8 a §

Tolktjänst

(1 och 2 mom. som i ShUB)

Tolktjänst skall ordnas så att svårt hörsel- och synskadade har möjlighet att få minst 720 och andra gravt handikappade minst 360 tolknings-timmar under ett kalenderår.

Med avvikelse från vad som bestäms i 3 mom. ordnas tolktjänst i anslutning till studier *eller arbete* i den utsträckning det är nödvändigt för att den handikappade skall kunna klara *sig* i sina studier *eller sitt yrke*.

Helsingfors den 19 oktober 2006

Erkki Virtanen /vänst
Leena Rauhala /kd
Paula Risikko /saml

Sirpa Asko-Seljavaara /saml
Raija Vahasalo /saml